

'GURBET KADINI'NDA 'KAN DAVASI' SORUNSALININ YENİDEN ÜRETİMİ

Seçkin ÖZMEN*

Reproduction Of The Vendetta Issue In 'Gurbet Kadını'

This study's aim is to research how vendetta reproduces in 'Gurbet Kadını' television series and how problem of the vendetta is solved. Our study will be used critical discourse analysis. We will analyse the narrative in two part as story and discourse. This study's outline is story, characters, place, visual style, discourse of vendetta.

Key words: Vendetta, discourse, television, series.

Giriş

Bireyler kendi iç dünyalarına, düşüncelerine, olaylar karşısındaki tepkilerine ve farklı sorunlarına rağmen ortak bir paydada birleşmektedirler. Bu ortak payda toplumun ortak değer ve yargılarıdır. Birey her ne kadar kendi karakter ve düşünce tarzına göre hareket etse de toplum tarafından dayatılan rolleri de benimsemek durumundadır ve toplum tarafından bize sunulan ideolojiler davranış biçimlerimizi etkilemektedir. Toplumsal ideolojiler, anlam oluşturmada, bireysel ve toplumsal kimliklerin biçimlenmesinde, söylem oluşmasında etkilidir. Toplumsal ideolojiler her zaman akla ve mantığa uygun olmayabilir. Bireyi bütün davranış ve düşüncelerinde yönlendirmeye başladığında bireyin akıl ve mantığıyla çatıştığı durumlar ortaya çıkabilir.

'Kan davası', feodal değerlere sahip toplumların benimsediği olgulardan biridir. Namus

ve şeref söylemleriyle birlikte çoğunlukla toprakla ilgili meselelerden kaynaklanır.

Modernitenin kavramlarıyla yorumlandığında bir toplumdaki 'gerikalmışlık' öğelerinin başında gelir. 'Kan davası' söz konusu olduğunda toplumun benimsediği değerlerin dışında kalan çözüm önerileri kabullenilmez. Cinayeti işleyen kişi yasalar çerçevesinde yargılanıp cezasını çekse bile öldürülen kişinin ailesi için bu bir namus, şeref meselesi haline geldiğinden, dökülen kanın ancak dökülen kanla temizleneceği düşüncesiyle öldürmeler sürüp gider. Ancak aklın ve mantığın devreye girdiği durumlarda araçlarla ki bu aracı çoğu zaman devlet otoritesi olur, barış sağlanır.

Bu anlatının incelenmesinde, karakterlerin yaşam hakkındaki düşüncelerinde, algılamalarında ve değerlendirmelerinde söyleme yansıyan toplumsal ideolojileri belirleyebil-

* Araş.Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü.

mek için eleştirel söylem çözümlemesini kullandık. Eleştirel söylem çözümlemesiyle, "bireyi imgesel evreninden koparıp, simgesel düzeni benimsemeye koşullayan güç ilişkileri, değerler, ideolojiler, kimlik tanımlamaları gibi çeşitli toplumsal olguların dilsel kurgulamalar yoluyla yansımaları belirle- nelmektedir." (Büyükkantarcıoğlu 2005)

Yöntem

Kurmaca anlatılar dünyayı nasıl temsil ettiklerinin yanıtını 'anlatı' üzerinde durarak ve bunu toplumsal yaşamla birlikte irdeleyerek açıklayabilirler. (Güçhan 1999;111) Televizyonda herhangi bir anlatı çözümlemesi yapmanın ilk adımı, ekrandan görünenin ne olduğu sorusudur. Televizyon anlatılarının okunması süreci "görünen" içerikten "görünmeyen" gizli kalan içeriğe doğru ilerlemektedir. (Parsa 2002;123)

Bütün anlatılar, öykü ve söylem olmak üzere iki kısımdan oluşurlar. Öykü, olaylar, eylemler zinciri ya da içerik ile karakterler, çevresel özelliklerden oluşur. Söylem ise, içeriğin iletiildiği araçlar, ifade edıştır. Başka bir ifadeyle, öykü bir anlatıda tarif edilenin 'ne' olduğu, söylem ise bunun 'nasıl' yapıldığıdır. (Abisel 1994;188-189) Kozloff, televizyon anlatılarının öykü, söylem ve anlatının yerleştirildiği yer ve zamanın, öykü ve söyleme olan etkisinden oluştuğunu söyler. (Kozloff'dan akt.Kejanlıoğlu 1995;54) Silverstone da televizyon anlatı modelini, anlatma ve içerik olmak üzere iki bölümde incelemek gerektiğini söyler. Bu şekilde anlatım ve içerik birleşerek söylemi ortaya çıkarmaktadır. Somuttan soyuta, düz anlamdan yananlamalara, değer ve ideolojilere ulaşmaktadır. (Silverstone'dan Akt. Parsa 2002;121)

Çalışmamızda 'anlatı' dan hareket ederek çözümleme yoluna gideceğiz. Nilgün Abisel

(1994) de filmsel anlatıların çözümlemesinde anlatıdan hareket ederek, konu, karakterler, fiziksel ve toplumsal çevre, görsel özellikler, çatışmanın niteliği ve buna bağlı olarak inşa edilen dünyanın söylemini incelemiştir. Biz de çalışmamızda anlatıdan hareketle konu, karakterler, toplumsal ve fiziksel çevre, görsel özellikler ve anlatıda inşa edilen dünyada 'kan davası'na olan yaklaşımı eleştirel söylem çözümlemesiyle inceleyeceğiz. Eleştirel söylem çözümlemesi yöntemini kullanmakta- ki amacımız, karakterlerin içindeki buldukları toplumu algılamalarında, düşüncelerinde, davranışlarında söyleme yansıyan toplumsal ideolojileri belirlemektir. Çalışmada 'Gurbet Kadını' nda Beyto'nun gelişinden sonraki bölümler arasından seçilen bölümler üzerinde çalışılmıştır.

Konu

Urfa'da Kerimoğlu ve Boyatlı sülaleleri arasında yıllardır süregelen kan davası sonunda uzun uğraşlardan ve iki tarafında verdiği ağır kayıplardan sonra İstanbul'dan gelen gelin Elif'in ve devlet otoritesini temsil eden kurumların çabalarıyla sona erer. Uzun yıllar birbirine düşman olan aileler sonunda birbirleriyle dost olurlar. Boyatlı'ların aile büyüğü Zeyno Ana ve Kerimoğlu ailesinin büyüğü Reşo Ağa, aşiretin diğer kollarının muhalefetine rağmen, barışın devam etmesi için çaba gösterirler. Reşo Ağa'nın kızı Zeliha aşık olduğu Kemal Boyatlı'yı öldürtmüştür. Zeyno Ana'nın kardeşi Hakkı ise Kerimoğullarından birini öldürerek hapse girmiştir. Kemal Boyatlı'nın ölmeden önce İstanbul'da evlendiği Elif Urfa'ya geldiğinde kocasının öldürüldüğünü öğrenir. Ancak Kemal'in çocukları ve ablası Zeyno Ana tarafından çok sevilerek İstanbul'a dönmesine izin verilmez. Elif sonra Reşo Ağa'nın oğlu Murat'ı sever ve onunla evlenir. Bu evlilik iki ailenin arasında bir dostluk köprüsü oluşturur. Sona eren kan davası

Kerimoğlu aşiretinden Beyto'nun gelişiyle bozulur. Beyto ağabeyini öldüren Hakkı'nın ölmesini istemektedir. Aşiretin diğer mensupları da Beyto'yu destekleyerek kan davasını alevlendirir. Korkak birisi olan Beyto'nun amacı başkadır. Beyto'nun Urfa'ya dönüşünün asıl nedeni uyuşturucu ticareti yaptığı Almanya'da polisle başının derde girmesidir.

Karakterler

Anlatı ana karakterlerden Elif'in öyküsü üzerine kurulmuştur. Elif çalışan, eğitilmiş bir kadındır ancak işten çıkarılmasıyla birlikte iki çocuğuyla birlikte zor bir durumda kalmıştır. Kocasını onları terk etmiştir. Elif iki çocuğuyla birlikte yaşam mücadelesi içindeyken çalıştığı işyerinden tanıdığı Urfalı zengin bir işadamı evlenme teklif eder önce bunu kabul etmek istemez ancak işsiz ve iki çocuğuna bakmak zorunda olduğu için bu teklifi kabul ederek evlenir. Evlendikten sonra çocuklarını da alarak Urfa'ya giden Elif'i daha ilk gittiği gün bir kötü sürpriz beklemektedir. Kocasını Elif'i ve çocukları karşılamaya gelmemiştir çünkü öldürülmüştür. Çaresiz kalan Elif ne yapacağını şaşırmıştır. Arka arkaya gelen bir çok olumsuzluğa rağmen Elif güçlü bir şekilde ayakta kalır. Eşinden kalan parayı ve malı içinde bulunduğu zor duruma rağmen 'hakkım değil' diyerek kabul etmek istemez. Elif iyiniyetli, dürüst, yardımsever bir insandır. Onun iyiniyeti karşısında eşinin ailesi de ona sahip çıkar ve İstanbul'a dönmesini istemezler. Urfa'da ki kan davası yüzünden ortama hakim olan korku ve intikam Elif'i de çocuklarını da ürkütmüştür. Artık çocuklarıyla orada yaşamaya başlayan Elif bu duruma son vermek gerektiğini düşünere, kan davasını devam ettirmenin doğru olmadığını herkese anlatmaya başlar.

Murat yörenin zengin ailelerinden birinin oğludur. İngiltere'de eğitim görmüştür. Kan davası güden ailesinin davranışları ona ters gelmektedir. Silah kullanmaya ve şiddete karşıdır. Kan davasının anlamsız olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle de babasıyla da çatışmaktadır. Murat'ın babası ve kızkardeşi Zeliha hayatlarını Urfa'da geçirmişlerdir, kızkardeşi kendisi gibi okumamıştır. Bu nedenle yaşadıkları çevrenin değerlerine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Dünyaları orasıyla sınırlıdır. Kan davası onlar için namus ve şereflelerini korumak için sürdürmeleri gereken bir iştir. Murat daha önce bir İngilizle evlenmiş ve bir oğlu olmuştur. Murat'ın baba kimliği de ona bir takım sorumluluklar yüklemektedir. Murat kan davasına karşı olan bir karakterdir. Babasıyla bu konuda sık sık çatışmasına rağmen yine de tavrından ödün vermemektedir. Sorunların konuşarak çözüleceğini savunmaktadır.

Reşo Ağa, yörenin büyük aşiretlerinden birinin ağasıdır. Oğlu Murat ve kızı Zeliha ile beraber yaşamaktadır. Reşo Ağa geleneklere ve törelere bağlı biridir, dolayısıyla alışkanlıklarından vazgeçmesi kolay değildir. İnatçı bir ihtiyardır ama sonunda oğlu Murat ve Elif'in çabalarıyla iki aile arasında barış sağlanır. Reşo Ağa törelere bağlılığına rağmen kan davasının bitirilmesini kabul eder ve barışın devam etmesi için elinden geleni yapar.

Zeyno Ana, hapisten çıkan kardeşi Hakkı, ölen kardeşi Kemal'in çocukları Cemo, İdal ve Maho'yla birlikte yaşamaktadır. Zeyno Ana güçlü herkese sözünü dinletebilen bir kadındır. Akıllı ve mantıklı bir kadın olan Zeyno Ana sayesinde aile bir çok olaydan zarar görmeden kurtulur. Zeyno Ana ailesiyle birlikte yanında çalışan birçok kişinin sorumluluğunu taşır ve onların her türlü sorunlarıyla ilgilenir. Zeyno Ana'da Reşo

Ağa gibi önceleri kan davasının bitirilmesine karşıyken daha sonraları ikna olur. Reşo'nun kızı Zeliha kardeşi Kemal'i öldürttüğü halde ailenin diğer üyelerini ikna ederek Zeliha'yı cezalandırmanın devletın görevi olduğunu kendilerinin bir şey yapmamaları gerektiğini söyler.

Hakkı, Reşo Ağa'nın aşiretinden birini öldürerek hapiste yatmıştır. O da ablası gibi törelere bağlı biridir. Özünde iyi birisidir. Yalnızca şartlar onu kan davasını sürdürmeye zorlamıştır. Hapiste geçirdiği zaman ona çok şey öğretmiştir. Ablasının yönlendirmesiyle artık kan davasının bitmesi gerektiğine inansa da kendisine ve ailesine yapılan saldırılar karşısında kan davasının bitirilmesi için verdiği sözü tutamaz. Ancak her seferinde ya ablası tarafından durdurulur ya da herhangi birşey engel olur kendisine. Hakkı aslında düzenli bir hayat, nişanlısı Gülnaz'la evlenmek ve yuva kurmak ister fakat kan davası kendisine engel olur.

Zeliha, Reşo Ağa'nın kızıdır. Hırslı, ihtiraslı ve kötülük yapmaktan çekinmeyecek biridir. Zeliha için isteklerinin yerine gelmesi önemlidir, isteklerinin gerçekleşmemesini kabullenemez diğer insanların ne düşündüğü onun için önemli değildir. İsteklerinin yerine gelmesini engelleyen her türlü engeli ortadan kaldırmaktan çekinmez. Hatta kendisine engel olan ve isteklerini kabul etmeyen herkesi öldürür. Zeliha babası tarafından erkek gibi yetiştirilmiştir. Ağabey'i Murat İngiltere'ye gidince babasının yanında kalan Zeliha'dan Murat'tan beklenen görevler ve davranış biçimleri beklenmiştir. Zeliha'da erkek çocuğun yerine getirmesi gereken görevleri yüklenmiştir.

Beyto iki aile arasında barış sağlanmış kan davası sona ermişken gelir ve kan davasını yeniden alevlendirir. Beyto aslında korkak

biridir. Her ne kadar kan davasını devam ettirse de aslında bunu bizzat kendisi yapmak istemez çünkü bunu yapacağını herkes öğrenmiştir. Onun asıl işi uyuşturucudur. Bu davranışıyla herkes tarafından tepki toplayan sevilmeyen biridir. Kendi ailesinden olduğu halde Reşo Ağa bile ondan nefret etmekte onun gelişle dirlik ve düzenin bozulduğunu söylemektedir. Fiziksel görünümü de karakteri gibi iticidir. Ağabeyini öldüren Hakkı'yı kendine hedef seçmiştir.

Mekan (Fiziksel ve Toplumsal Çevre)

'Gurbet Kadını'nda kurmaca dünyanın inşa edildiği mekan Doğu'da bir kent yani Urfa'dır. Çalışmamızda ele aldığımız 'kan davası' Doğu Anadolu'da yaşayanların toplumsal sorunudur. Televizyon dramalarında 'kan davası' sorunu Doğu'da yaşayan ya da Doğu'dan büyük kente gelenlerin hayatlarının bir parçası olarak gösterilir. 'Kan davası' Doğu'da geçen ve Doğu insanıyla ilgili görsel anlatıların ana temalarından biridir. Feodal değerlerin baskın olduğu Doğu'da, insanların feodal kurallara ve toprağa olan bağlılıklarının bir ifadesi olarak ortaya çıkan 'kan davası' namus ve şeref kavramlarının koruyucusu olarak benimsenmiştir. Bu nedenle öykünün anlatıldığı çevrenin 'kan davasına' zemin hazırlayan değerlere sahip olan bir yer olması önemlidir. Doğu ülkenin geri kalmış bölgesidir. 'Kan davası' cehaletin, geri kalmışlığın bir göstergesidir. Geri kalmış yörelerde insanlar akla ve hukuka uygun çözümlerle değil, kendi sosyokültürel çevrelerinin ürettiği çözümlerle sorunlarını aşmaya çalışmaktadırlar. Feodal yaşamın hüküm sürdüğü Doğu'da toprak çok önemlidir, çünkü gelir topraktan sağlanır. Bu durumda toprak insanların göz diktiği korunması gereken bir değerdir. 'Kan davaları' da genellikle toprakla ilgili sorunlardan kaynaklanmaktadır. Urfa feodal değerlerin hüküm sürdüğü bir kent olarak 'kan davası'nın

temsili için uygun bir mekandır. Karakterler arasında okumuş ve diğerlerine göre eğitilmiş kişiler olsa da Doğu’nun ve kentin kuralları onları da ister istemez kuşatmaktadır. Kentin kuralları insanlar üzerinde öyle bir baskı oluşturmaktadır ki, kentte birbiriyle konuşmayan görüşmeyen hatta selamlaşmayan kişiler başka mekanlarda rahatlıkla görüşmektedir.

Dramadaki ana karakterler kentin zengin ve tanınan ailelerindedir. Aynı zamanda aile içinde her ne kadar geleneksel değerler hüküm sürse de ailenin genç fertleri okumuş, yurtdışına gidip gelen karakterlerdir. Dramada birbirine düşman iki aile olan Boyatlı ve Kerimoğlu ailesinin genç üyeleri Urfa’da görüşmeler de yurtdışına çıktıklarında birlikte oturup sohbet eden aralarında arkadaşlık olan insanlardır. Mekansal sınırların insan ilişkilerini nasıl belirlediğini ve yönlendirdiğini görebiliyoruz.

Mekanın küçük bir kent olan Urfa olması kentle ilgili tehlikelerin ve korkuların niteliğini de değiştirmektedir. Büyük kentlerin içinde barındırdığı tehlikeler küçük bir kent olan Urfa’da değişime uğramaktadır. Kent ve kentin yaşam kuralları her zaman için içinde tehlike barındırmaktadır. Büyük bir kentte örneğin İstanbul’da kurulan dünyalarla küçük bir kentte kurulan dünyalar elbette ki farklılık taşıyacaktır. Özellikle de Urfa gibi küçük kent, coğrafyası ve ona bağlı olarak ortaya çıkmış olan değerleriyle büyük kentten ayrılacaktır. Kentin insanda uyardığı “tehlike” hissi kentin büyük ve kalabalık bir yer olmasından kaynaklanmaktadır. Kentin tanımlanmasında kullanılan “büyük” ve “kalabalık” sıfatları kentle ilgili zihinlerimizde oluşan imgenin en önemli tanımlayıcılarıdır. Kentle ilgili bu genel tanımlamalar İstanbul gibi bir kent için geçerliken, Urfa gibi küçük herkesin birbirini

tanıdığı bir kentte sorun “büyük”lüğün tersine “küçük”lülle ortaya çıkmaktadır. Büyük mekanda insanların yaptıkları gizlenebilir ama küçük bir mekanda kişiler açığa çıkar, yaptıkları hiçbir şey gizli kalmaz.

Yine mekansal özelliklerin biçimlendirdiği sorunlardan biri de kadınlara yönelik sorunlar ya da tehlikelerdir. Küçük kentte kadınların karşılaştığı en büyük sorunlardan biri eğitimsizlik ve erkeklerin kararlarına boyun eğmeleridir. Kadınlar bir çok sorun karşısında sessiz ve bastırılmıştır. Ancak yaşı büyük, ailenin büyüğü konumundaki kadının sözünün dinlendiğini görüyoruz, Zeyno Ana gibi. Diğer kadınlar ise özellikle “kan davası” sorunu karşısında en çok yara alan ve acı çeken kişilerdir, eşlerini, oğullarını bu davaya kurban vermektedirler.

Görsel Tarz

‘Gurbet Kadını’nda kırsal kenti anlatan görüntüler, kent görüntüsüyle birlikte kırsal alanı da ifade eden bahçeler, tarlalar görüyoruz. Yaşanılan mekanlar çiftlik evi ya da bahçesi olan müstakil evlerdir. ‘Kan davası’ tehlikesi içinde olan kişilerin kendilerini koruyabilecekleri nitelikteki evlerdir. Zeyno Ana’nın ve ailesinin oturduğu ev onların barışçı yaklaşımına uygun olarak açıklık, geniş bir alan üzerindedir. ‘Kan davası’nı sürdürmeye çalışan Beyto ise saldırgan tutumunu onaylar biçimde yüksek duvarlarla çevrilmiş bir evde oturur.

‘Kan davası’nda karakterin hissettiği kısırlılık ve çaresizlik Bilal’in Hakkı’ya ateş ettikten sonra kaçarken girdiği dar ve çıkmaz sokakla anlatılmıştır. Bilal ateş ettikten sonra kaçmaya başlar. Maho, Cemo, Hakkı ve Zeyno Ana’da peşinden koşmaya başlarlar. Bilal dar ve çıkmaz bir sokağa girer ve orada çaresiz kalır. Hakkı ve diğerleri yanına geldiğinde Bilal’in yüzünde çaresizlikle bir-

likte pişmanlıkta vardır. 'Kan davası'nun çıkmaz bir sokak gibi çıkış noktasının olmadığı görsel olarak anlatılır. Çaresizlikle yapı- lıp, pişmanlık duyulacak bir davranış olduğu dile getirilir.

Kurmaca anlatılarda bazı nesnelere ikonlaşmıştır. Silah bunlardan biridir. 'Gurbet Kadını'nda erkeklerin hepsinin silahları vardır ve sürekli silahla dolaşmaktadırlar. Silah erkek egemen dünyanın temsilinde önemli yer tuttuğu gibi sürekli ölme ve öldürme tehlikesinin bulunmasını da anlatmaktadır.

'Kan Davası' Söylemi

Anlatıda çatışma 'kan davası' üzerine kurulmuştur. 'Kan davası' dramada kentlinin idari yetkililerinin sona ermesi için gösterdikleri çaba ve ailelerinde bu konudaki istekli tavrına rağmen sürekli körüklenmektedir. Düşmanlık ve bağışlama kavramları çerçevesinde odaklanan anlatı iyi ve kötü karşıtlığıyla anlatılmaktadır. İyiler, geleneksel ve toplumsal ortamın gereklerine rağmen aklın yolundan giderek 'kan davası'nın bitirilmesini desteklemektedirler. Kötü olanlar ise 'kan davası'nın sona ermesine engel olmaktadır. Karakterleri iyiler ve kötüler olarak ayırdığımızda kötülerin yani 'kan davası'nı sürdürmek isteyenlerin 'kan davası'nın dışında başka kötü niyetlerinin de olduğunu başka bir deyişle toplumsal değerlere ters düşen başka faaliyetlerini gizlemek için 'kan davası'nı paravan olarak kullandıklarını görüyoruz. Dramada Beyto karakterinin 'kan davası'nı devam ettirmeye çalışmasının amacı, ağabeyinin öcünü almaktan çok yaptığı uyuşturucu işini gizleyebilmektir. 'Kan davası'nda öldürülen kişinin ailesinden biri öldüren kişiyi ya da o aileden birini öldürür. Beyto ise önce yeğenini kullanır daha sonra kiralık katil tutarak bu işi yaptırmaya çalışır. Kendisi kesinlikle öldürmeye çalışmaz.

Anlatıdaki küçük çatışmaların sonunda her defasında 'kan davası'nın doğru olmadığı- nın altı çizilir. Dramada değişen dünyada geleneklerin ve törelerinde değişime uğraması gerektiği vurgulanır. Kırsal ortam çoğu kez, geleneksel olanın temsiline olanak sağlar. Dramada kırsal dünyanın kan davasıyla sergilenen geleneksel ilişkilerine karşıt olarak 'kan davası'nı sona erdirmeye çalışan modern görüş Elif ve Murat tarafından temsil edilir.

'Kan davası' üzerine kurgulanan dramanın başlarında 'kan davası'nın bitirilmesiyle başlayan barış dönemi Beyto'nun gelmesiyle sona erer. Beyto'nun gelişinin 'kan davası'nı yeniden canlandıracağını düşünen Reşo Ağa Beyto'yla konuşarak, 'kan davası'nın sona erdiğini anlatır.

Reşo Ağa, Beyto'ya, "Barış yaptık, Boyatlılarla bütün hesaplar temizlendi" diyerek, 'kan davası' konusundaki tavrını ortaya koyar. Ancak Beyto'nun onu dinlemeye niyeti yoktur. Onun amacı 'kan davası'nı sürdürmektir. Reşo Ağa'ya, "Temizlenen senin hesabın, benim kanım yerededir" diye cevap verir. Reşo Ağa çok sinirlenir ve o kanın kendi kanı da olduğunu söyleyerek, "Barışı bozmanın vebali ağırdır, sen bu vebali taşıyamazsın. Reşo Ağa'nın lafını yere düşürmenin vebali de ağırdır. Reşo Ağa'nın dostlarına düşmanlık etmenin vebalini taşıyacak bir Allah'ın kulu yoktur. Olursa onu bu dünyaya geldiğine pişman etmek boynumun borcudur" diyerek 'kan davası'na karşı kesin tavrını bir kez daha yineler ve Beyto'ya ne olursa olsun engel olacağını söyler.

Reşo Ağa'nın kesin tavrını gören Beyto sözü başka tarafa çevirerek, biraz da alaya alarak, "Sen kalbini yorma Reşo Ağa, Allah korusun sonra dediklerini yapamazsın" der. O sırada

Murat söze girerek, "Sen orasını merak etme Beyto babamın eksik bıraktığını ben tamam- larım, üstelik kalbimde bayağı sağlamdır" diyerek babasını destekler. Aslında Murat daha öncede belirttiğimiz gibi şiddete ve 'kan davası'na kesinlikle karşıdır. Babasıyla bu konuda sert tartışmalarda da bulunmuştu ancak burada barışın sürdürülmesi için yapılacak bir mücadelenin içinde bulunacağını mesajını verir. Dolayısıyla 'kan davası'na ve onu sürdürmeye çalışanlara karşı tavrını belirtmiş olur. Murat'ın bu tavrına Reşo Ağa'da şaşırır, çünkü ilk kez oğlu kendisini desteklemiştir.

Beyto gelişiyse 'kan davası'nı tekrar canlan- dırmaya çalışır, bunun için öncelikle yeğeni Bilal'i kullanır. Bilal öldürülen ağabeyinin liseye giden oğludur. Beyto, Bilal'i Hakkı'yı öldürmesi için ikna etmeye çalışır. "...yiğit şerefine namusuna sahip çıkandır. Yiğit dediğin dökülmüş kanın hesabını sorandır. Kerimoğullarının namusu da şerefi de sen- sin....bugün senin için şerefli bir gün" diye- rek, Bilal'in eline silah verir. Beyto kan dava- sını namus ve şeref kavramlarıyla ilişkilendirerek, yapacağı işin nedenselliğini açıklar. Hiçbir şeyden haberi olmayan genç bir ço- cuğu kendi istekleri için piyon olarak kulla- nır. Hakkı'ya ağabeyini öldürdüğünde üle- rinde olan kanlı gömleği göndererek, "o gömleğin aynısını sana giydireceğim" diye- rek tehdit eder. Korkakça davranarak tehdit- te bulunur ama öldürmesi için yeğenini gö- revlendirir. Beyto'nun gelişi herkesi 'kan davası'nun yeniden canlanacağı konusunda tedirgin etmiştir. Ancak herkes bu konuda kesin tavrını koymuştur. Artık 'kan davası' bitmiştir ve yeniden başlamasını kimse iste- memektedir. Reşo Ağa'dan sonra jandarma komutanı da Beyto'yla konuşur.

Jandarma komutanı, "yıllar sonra hangi sebepten döndüğünü bir kenara bırakırsak,

döndüğün bu şehir bıraktığın şehir değil. Sen giderken kan davası vardı ama şimdi yok. Acılar çekildi diyetler ödendi ama so- nunda barış yaptılar. İnsanlar sözlerinde durdular barışa uydular" sözleriyle Beyto'yu uyarır. 'Kan davası'nun yıllarca sürdüğünü fakat acıdan başka kimseye bir yararı olma- dığını artık bitirilmesi gerektiğini vurgular. Beyto komutanın söylediği sözleri üstüne alınmaz, "bunları niye söylüyorsun" diye sorar. Beyto'nun amacı 'kan davası'nı uyuş- turucu işine paravan yapmaktır. 'Kan dava- sı'nın kaybettirdikleri onu ilgilendirmeyen, o nedenle de ilgisiz bir biçimde sorar. Komu- tan, "testi kırılmadan söyleyeyim dedim" diyerek geri dönüşü olmayan bir işe kalkış- mamasını ister.

Bilal Hakkı'yı öldürmeye kalkışır ama başa- rılı olamaz. Bunun üzerine çok sinirlenen Beyto, Bilal'i cezalandırır, bunu hazmede-meyen Bilal bahçede kendini asar. 'Kan da- vası' farklı bir şekilde de olsa bir can almış- tır. Bilal'in ölümü herkesi üzmüş ve sinir- lendirmiştir. Olan olaylardan sonra Beyto'yla kendi arazisinde karşılaşan Reşo Ağa Beyto'yu "Hakkı'dan uzak dur" sözle- riyle tekrar uyarır.

Beyto, "Hakkı ağamı öldürdü giden benim canım, dökülen benim kanım" diyerek Reşo Ağa'nın bu konuda söz söylemeye hakkı olmadığını ifade eder. Reşo Ağa ona "Yanı- lıyorsun dökülen benimde kanım" sözleriyle, konunun kendisini de ilgilendirdiğini ama kendisinin kan davasından vazgeçtiğini onunda vazgeçmesi gerektiğini söyler. 'Kan davası'ndan yana olmadığını bir kez daha vurgular. Reşo Ağa sözlerine devam ederek, Beyto'ya "Mert şekilde karşısına dikilseydin, çoluk çocuğu kahpece üzerine yollamasay- dın" diyerek Beyto'ya açıkça mertçe değil kahpece davrandığını söyler. Önceki bölümlerde Beyto'nun Bilal'e söylediği "yiğit olan

şeref ve namus için kanının hesabını sorar" sözleri hatırlamırsa Beyto'nun aslında namusla, şerefle ilgisinin olmadığı başka amaç için 'kan davası'nı kullandığı açık edilmiş olur.

Reşo Ağa konuşmanın devamında 'kan davası' karşısındaki tutumunu bir kez daha ortaya koyarak, "Hakkı'ya uzanan eli kendime uzanmış sayarım. Reşo Ağa'ya uzanan ellerin ne olduğunu herkes bilir" diyerek kan davasına engel olmak için elinden gelen her şeyi yapacağını mesajını verir. 'Kan davası'nın taraflarından biri olan Kerimoğlu aşiretinin lideri Reşo Ağa'nun 'kan davası'na karşı olduğu ve barışı bozacak olanlara karşı çıkmak için herşeyi yapacağı kesin bir biçimde açık edilmektedir. Barışı bozan kendi aşiretinden biri olduğu için kendini barışı korumak için sorumlu hissetmektedir. Çekilen acı ve kayıplardan sonra Reşo Ağa 'kan davası'nın bitmesini ve bir daha tekrarlanmamasını ister.

'Kan davası' sebebiyle karşı karşıya olan diğer aile olan Boyatlılar da tüm acılara ve tahriklere rağmen 'kan davası'na karşı olduklarını göstermektedirler. Beyto'nun adamları arabalarını Cemo'nun eşi İpek'in üstüne sürerler ve Hakkı'ya selam yollarlar. İpek hafif şekilde yaralanır. Bu olay aileyi üzer ve sinirlendirir. Özellikle Hakkı ve Cemo bir şey yapmak gerektiğini düşünürler. Cemo "Bu dünya namussuz dolmuş, vur Allah vur bitmez" diyerek kızgınlığını dışa vurur. Ailenin büyüğü Zeyno Ana sinirlenerek, "Ne vurması Cemo, kimi vuruyorsun. Bir de seninle mi uğraşacağız" diyerek 'kan davası'na karşı tavır alır. 'Kan davası'nın bitirilmesi bütün aile tarafından onaylanmıştır, ancak barışı bozan birinin olması durumunda ailenin gençleri Zeyno Ana kadar soğukkanlı davranamayıp hisleriyle hareket etmeye kalkışır.

Cemo sinirli bir şekilde, "Beyto'nun yaptığı yanına mı kalacak?" diye sorar. Zeyno Ana Cemo'ya kızarak "Aferin sana git ekmeğine yağ sür adamın, adamın hesabı baştan beri bizi üstüne çekmek" sözleriyle Cemo'nun dikkatli olmasını barışı bozacak bir davranışta bulunmamasını ister. Bu sırada Hakkı'da ablasını onaylayarak "Ablam doğru söylüyor" der. Cemo "Nasıl yani adam üstümüze araba sürecektir bir şey yapmayacağız öyle mi? Diye sorar. Hakkı "Aynen öyle" diye cevap verince, Cemo şaşırarak, "Bunu sen mi söylüyorsun amca" der. Cemo amcasının olayı bu kadar sakin karşılamasına şaşmıştır. Zeyno Ana da şaşmıştır, çünkü Hakkı deli dolu saldırı karşısında suskun kalmayacak biridir. Zeyno Ana mantıklı bir şekilde hareket ederek hepsini sakinleştirmektedir. Bunu bilen Hakkı ablasının yanında sesini çıkartmaz. Daha sonra Hakkı kalkarak salonu terk eder. Zeyno Ana Hakkı'yı tanıdığı için arkasından giderek "Bana yutturamazsın Hakkı, Beyto'dan uzak dur. İşte o kadar" diyerek tekrar uyarır. Hakkı "Beyto benim yüzümden bu ailenin başına bela oldu" diyerek bu işi kendisinin çözmesi gerektiğini yoksa aileden birilerinin kendisi yüzünden zarar göreceğini söyler. "İpek'e bir şey olsa ben Cemo'nun yüzüne nasıl bakarım" der. Hakkı kendisini suçlu hissetmektedir. Zeyno Ana kararlı bir ifadeyle "kimse kimsenin canını almayacak gerekirse kanuna gideceğiz... ama kan dökmeyeceğiz, kan dökmek yok. Hiçbir şey yapmayacaksınız, kılını bile kıpırdatmayacaksınız." diyerek 'kan davası'nı tekrar başlatmayacaklarını ve buna kesinlikle karşı olduğunun mesajını verir.

İki ailede 'kan davası'nın sürmesini istemediklerini, tekrar başlamasına da izin veremeyeceklerini açıkça belli ederler. Ancak 'kan davası'nı başka amaçlarla kullananlar bitmesine izin vermezler. Bunlardan biri olan eş-

kıya Şano da 'kan davası'nı sürdürmek ister. Reşo Ağa'nın kızı Zeliha Şano'nun yeğenini öldürmüştür. Şano onun kanını yerde bırakmak istemez, o nedenle Reşo Ağa'nın ailesine düşman olur. Şano defalarca Murat'ı ve Zeliha'yı öldürmeye kalkar ancak hiçbirinde başarılı olamaz. Zeliha yakalanıp hapse atıldığında bile onu öldürtmek ister ama Zeliha kurtulur. En sonunda Zeliha'nın kocası İnanç'ı öldürerek öcünü almak ister. İnanç'ı kaçırtarak öldürür.

Sonuç Yerine

'Gurbet Kadını'nda 'kan davası' artık yörenin gündemi olmaktan kesin olarak çıkarılmak istenmektedir. Gerek aileler gerekse idari yöneticiler yapılan barışı devam ettir-

mek için uğraşmaktadırlar. Bunu canlandırmaya çalışanlara ise kesin bir biçimde karşı çıkmaktadır. 'Kan davası'na kimsenin taraf olmadığını görüyoruz. Taraf olanların ise başka işlerini gizlemek amacıyla 'kan davası'nı kullanmaktadırlar. Dramada yıllarca Doğu'nun kaderi olmuş olan 'kan davası'na karşı bir söylem baskın olarak hakimdir. Geri kalmışlık ve cehaletle birlikte ortaya çıkan 'kan davası' ailelerin eğitilmiş genç üyeleri kadar yıllarca 'kan davası'nın sebep olduğu acılarla yaşamış olan aile büyükleri tarafından da kesin bir biçimde reddedilmektedir. Gençlerin olaylar karşısında daha heyecanlı ve sabırsız tutumlarına karşın yaşlılar daha sakin ve yatıştırıcıdır.

Kaynakça

- ABİSEL, Nilgün(1994) Türk Sineması Üzerine Yazılar, İmge Kitabevi, I.Baskı, Ankara.
- BÜYÜKKANTARCIOĞLU, Nalan (2005) "Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Toplumruhbilimin Bağlamında Bir Metin İncelemesi: İnci Aral'ın "gölgede kırk derece" adlı öyküsü", <http://vision1.eee.metu.edu.tr/~metafor/yazi/yazilist.htm>, 14.01.2005.
- GÜÇHAN, Gülseren(1999) Tür Sineması, Görüntü ve İdeoloji, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- KEJANLIOĞLU, Beybin(1995) "Kamusal Alan, Televizyon ve Siyaset Meydanı", Birikim, Aralık 1994/Ocak 1995, İstanbul, ss.39-64.
- PARSA, Seyide, PARSA, Fatoş(2002) Göstergibilim Çözümlemeleri, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

